

Адам хукукларының әхлиумумы Декларациясы

Гириш

Баш ассемблея әхлиумумы паракхатчылығың, адалатлылығың ве азатлығың эсасы болуп дурян адамзат машгаласының агзаларының хеммесине махсус болан мертебесини, дең дережели ве айрылмаян хукукларыны гөз өңүнде тутуп,

адам хукукларына болан әсгермезлик этмегиң ве йигренжиң адамзадың выжданыны гахар-газаба мүндүрйән вагшычылыклы херекете гетирмеклигини ве адамларың бейик ниетиниң ыглан эдиши ялы адамлар сөз ве пикир азатлығына эе болуп, горкудан ве мәтәчликден азат болуп яшар ялы дүнйәни гурмаклыгы гөз өңүнде тутуп,

адам өзүниң иң соңқы серишдеси хөкүмүнде залымлыга ве эзъет бермә гаршы сөвеше галмага межбур болмазлыгыны үпжүн эдер ялы адам хукукларыны кануның гүйжүниң горамалыдыгыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасы өз Уставында адамың эсасы хукукларына, адамзат шахсыетиниң гымматына ве мертебесине, ве эркеклер билен аялларың дең хукугына болан ынамыны ыкпар этмегини ве гиңишлейин азатлыкда дурмуш шертлериниң говуланмагына ве социал өсүше ярдам этмек барадакы карарыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасының агзалары-дөвлетлериң адам хукукларыны ве эсасы азатлыклары бержай этмәге ве әхлиумумы хормат этмәге өз үстлерине алан борчларыны гөз өңүнде тутуп,

шол өзлерине алан борчлары долы ерине етирмекде шу хукукларың ве азатлыкларың хәсиетини әхлиумумы дүшүнмеклигиң улы әхмиединиң бардыгыны гөз өңүнде тутуп,

хер бир адам жемгыетиң хер бир гурамасы хемише шу Декларация эсасланып, билим хем-де ылым үсти билен шу хукуклара ве азатлыклара хормат гоимаклыга ярдам этмәге чалышмаклары үчин, ве милли хем-де халкара прогрессив чәрелериң үсти билен, ве олары дөвлетлериң – Гураманың агзаларының халкларың арасында-да, оларың юрисдикциясының астындакы халкларың чәгинде-де әхлиумумы ве нетижели ыкпар этмеклери ве амала ашырмаклары үчин шу Адам хукукларының әхлиумумы Декларациясыны хемме халкларың ве дөвлетлериң ерине етирмәге чалышмалы везипеси хөкүмүнде ыглан эдйәр.

1-нжи МАДДА

Хемме адамлар өз мертебеси ве хукуклары боюнча дең ягдайда дүнйә инйәрлер. Олара аң хем выждан берлендир ве олар бир-бирлери билен доганлык рухундакы гарайышда болмалыдырлар.

2-нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияның ыглан эдйән хемме хукукларында ве азатлыкларындан жынысына, реңкине, аял-эркеклигине, дилине, сыясы я-да башга гарайышларына, милли я-да социал гелип чыкышына, байлыгына, гатлагына я-да башга ягдайына серетмезден дең дережеде пейдаланмалы.

Онданам башга адамың дегишли юрдуның я-да ериниң гарашсыз, гөзегчилик астында, өзүни өзбашдак доландырмаян я-да өзбашдаклығың башга бир чәклендирилмек ягдайында болмагына серетмезден сыясы, хукук я-да халкара статус эсасында тапавут гоюлмалы дәл.

3-нжи МАДДА

Хер бир адам яшамага, азатлыга ве шахсы элдегримесизлиге хукуклыдыр.

4-нжи МАДДА

Хич ким гулчулыкда я-да табынлыкда сакланмалы дәлдир: гулчулык ве гул сөвдасы әхли гөрнүшинде гадаган эдилйәр.

5-нжи МАДДА

Хич ким гыналмага я-да мертебесини кемсидйән рехимсиз, ынсаныетсиз гатнашыга ве жеза сезевар эдилмели дәлдир.

6-нжи МАДДА

Хер бир адам, хайсы ердедигине серетмезден, онуң шахсыетиниң хукугылыгының ыкпар эдилмегине хаклыдыр.

7-нжи МАДДА

Хемме адам канун өңүнде деңдир ве хич бир тапавутсыз кануны горага хаклыдыр.

8-нжи МАДДА

Хер бир адам Конституция я-да канун тарапындан оңа берлен эсасы хукукларың бозулан ягдайында долы ыгытырлы милли судлар тарапындан өз хукукларының дикелдилмегине хаклыдыр.

9-нжи МАДДА

Хич ким эсассыз туссаг эдилип, сакланылып я-да ковулып билинмез.

10-нжи МАДДА

Хер бир адам өзүниң хукукларының ве борчларының аныкланылмагы үчин ве оңа гөркезилйән женаят айыпламаның догрулыгыны аныкламак үчин гарашсыз, битарап суд тарапындан адалатлылығың хемме талапларына лайыклыкда долы деңлик эсасында өз ишине серетдирмәге хаклыдыр.

11-нжи МАДДА

Женаят эденлиги барада айыпланян хер бир адам, тә оңа горанмага әхли мүмкинчиликлериң дөредилен ачык судуң серетмегинде онуң гүнәси канун эсасында аныкланянча, ол гүнәкәр дәл дийлип хасапланылмага хаклыдыр.

Хайсыдыр бир херекет эденлиги я-да херекетсизлик эденлиги үчин онуң эдилен дөврүнде милли канунлар боюнча я-да халкара канунлар боюнча женаят хасапланылмаян болса, хич ким соңра ол боюнча гүнәкәрчилиге чекилип билинмез. Шейле хем женаятың эдилен дөврүндәкиден артыкмач жеза чәреси белленилип билинмез.

12-нжи МАДДА

Хич кимиң шахсы ве машгала дурмушына эсассыз аралашылып, онуң яшайыш жайының элдегримесизлигине, онуң хабар серишделериниң сырына я-да онуң намысына ве абрайына эсассыз каст эдилип билинмез. Хер бир адам шейле аралашылмакдан ве каст эдилмекден канун тарапындан горага хаклыдыр.

13-нжи МАДДА

Хер бир адам хер бир дөвлетиң чәгинде бир ерден башга ере әркин әркин гитмәге ве өзүне яшамага ер сайлап тутмага хаклыдыр.

Хер бир адам ислендик юрды, шол санда өз юрдуны хем ташлап гитмәге ве өз юрдуна доланып гелмәге хаклыдыр.

14-нжи МАДДА

Хер бир адам ызарланылмакдан гачып, башга юртлардан гачыбаталга гөзлемәге ве шол гачыбаталгадан пейдаланмага хаклыдыр.

Сыясы дәл женаят эдиленлиги үчин, я-да Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына ве принциплерине терс гелиән иш эденлиги үчин ызарланылян махалында бейле хак-хукук уланылып билинмез.

15-нжи МАДДА

Хер бир адамың гражданыга хақы бардыр.

Хич бир адам гражданлыктан я-да гражданлыгыны үйтегидип билмек хукугундан эсассыз махрум эдилеп билинмез.

16-нжи МАДДА

Хер бир кәмиллик яшына етен эркек ве аял, жынс алапатларына, миллетине ве динине серетмезден хич бир пәсгелчиликсиз ягдайда никалашмага ве машгала гурмага хаклыдыр. Олар никалашан махалында-да, никада дуран махалында-да, никаны бозан махалында-да дең дережели хукуктан пайдаланарлар.

Ника диңе никалашан тарапларың эркин ве долы ылашмаклары эсасында гыйылып билинер.

Машгала жемгыетиң тебиги ве эсасы өйжүги болуп, ол жемгыет ве дөвлет тарапындан горалмага хаклыдыр.

17-нжи МАДДА

Хер бир адам эмләге еке өзи-де, башгалар билен билеликте-де эечилик эдип билер.

Хич ким эсассыз ягдайда эмләгинден махрум эдилеп билинмез.

18-нжи МАДДА

Хич бир адам пикир, выждан ве дин азатлыгына хаклыдыр, бу хак өз диниңи я-да гарайшыңи эркин үйтегидип билмеклиги, эркинликте өз диниңе я-да гарайышларыңа өзбашдак я-да көпчүликлейин уюп билмеклиги, көпчүликлейин я-да еке-тәк ягдайда өврнемеклиги, худая гуллуқ этмеклиги хем-де ритуал дәплери ерине етирмеклиги өз ичине алая.

19-нжи МАДДА

Хер бир адам эркин дүйәгарайыша ве оны эркин аян этмәге хаклыдыр. Бу хак хич бир пәсгелчиликсиз өз дүйәгарайышың тарапыны тутмак эркинлигини ве информацияны ве идеялары дөвлет арачәклеринден баглы дәл ягдайда дүрли серишделер аркалы гөзлемек, алмак ве яйратмак эркинлигини өз ичине алая.

20-нжи МАДДА

Хер бир адам паракатчылыккы йыгнанышыклар ве ассоциациялар эркинлигине хаклыдыр.

Хич бир адам хайсыдыр бир ассоциация межбуры ягдайда гиризилип билинмез.

21-нжи МАДДА

Хер бир адам гөс-гөни я-да эркин сайланан векиллериң үсти билен өз юрдуны доландырмага гатнашмага хаклыдыр.

Хер бир адам өз юрдунда дөвлет гуллугына дең ыгыярлы гирмәге хаклыдыр.

Халкың эрк-ислеги хөкүметиң хөкүмованлыгының эсасыны дүзмелидир. Бу эрк-ислег вагтал-вагтал ве галп дәл ягдайда гечирилийән, сес азатлыгыны үпжүн эдийән, гизлин ягдайда я-да оңа дең дережедәки башга гөрнүшде гечирилийән, әхлиумумы дең сайламак хукугы боюнча гечирилийән сайлавларда йүзе чыкмалыдыр.

22-нжи МАДДА

Хер бир адам, жемгыетиң агзасы хөкүмүнде, социал үпжүнчилиге, ве хер бир дөвлетиң дүзүмине ве мүмкинчиликлерине лайыктыкта милли тагаллаларың ве халкара хызматдашыгың үсти билен өз мертебесини ве ыкдысадыетдәки, социал ве медени угулардакы хукугыны өз шахсыетини эркин өсдүрмәге уланмага хаклыдыр.

23-нжи МАДДА

Хер бир адам зәхмете, иши эркин сайламага, адалатлы ве оңайлы иш шертлерине ве ишсизликден горалмага хаклыдыр.

Хер бир адам, хич хили хукугы кемсидилмезден, дең зәхмете дең хак алмага хаклыдыр.

Хер бир ишлейән адам, өзүни ве машгаласыны яшамага долы үпжүн эдийән, герек болса башга социал үпжүнчиликлер билен үсти етирилийән, адалатлы ве канагатланарлы төлеге хаклыдыр.

Хер бир адам өз бәхбидини горамак үчин професионал союзларыдөрөтмәге ве професионал союзлара гирмәге хаклыдыр.

24-нжи МАДДА

Хер бир адам етерликли чәклендирилен иш гүнүни ве вагтал-вагтал берилиән төлегли зәхмет ругсатлары өз ичине алая дынч алыша ве бош вагта хаклыдыр.

25-нжи МАДДА

Хер бир адам, иймити, гейими, яшайыш жайыны, онуң өзүниң ве машгаласының абаданчылыгыны ве саглыгыны сакламак үчин зерур болан социал гуллугы ве герек болан медицина хызматыны шейле хем ишсиз галан ягдайдакы, нәсаг боландакы, инвалид боландакы, дул галандакы, гарран вагтындакы я-да онуң өзүне баглы дәл ягдайда эмеле гелен яшайыш серишделеринден кесилендәки үпжүн эдилмәге болан хукуклары өз ичине алая дурмуш дережесине хаклыдыр.

Энелик ве чагалык айратын хоссарлыга ве көмеге хукук берйәр. Хемме чага, никалы я-да никасыз догланлыгына серетмезден, бирмеңзеш социал горагдан пайдаланмалыдыр.

26-нжи МАДДА

Хер бир адам билим алмага хаклыдыр. Билим, иң болманда башлангыч веумумы билим, мугт болмалы. Башлангыч билим хөкманы болмалы. Техники ве професионал билим хеммә эльетерли болмалы ве ёкары билим хеммелер үчин, хер кимиң башарныгына гөрә, дең дережеде эльетерли болмалы.

Билим адамзат шахсыетиниң долы өсмегини ве адам хукукларына ве эсасы азатлыклара болан хорматы өсдүрмәге гөнүкдирилен болмалы. Билим әхли халklar арасындакы, жыныс ве дини топарлар арасындакы өзара дүшүнишмеклиге, чыдамлылыга ве достлуга көмек этмели ве Бирлешен Миллетлер Гурамасының паракатчылыгы голдамак боюнча эдийән ишине ярдам этмели.

Ата-энелериң өз кичи чагалары үчин билимиң гөрнүшлерини сайламакта артыкмач хукуклары бардыр.

27-нжи МАДДА

Хер бир адам жемгыетиң медени дурмушына эркин гатнашмага, сунгатдан леззет алмага, ылымы прогрессе гатнашмага ве онуң мивелеринден пайдаланмага хаклыдыр.

Хер бир адамың ылымы, эдеби ве чеперчилик зәхмети эсасында дөрөдилен ахлак ве мадды бәхбитлери горалмалыдыр.

28-нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияда беян эдилен хукуклар ве азатлыklar долы амала ашырып билер ялы социал хем-де халкара тертип-дүзгүне хаклыдыр.

29-нжи МАДДА

Хер бир адамың шахсыетиниң эркин ве долы өсмеги мүмкин болар ялы жемгыетиң өңүнде борчлары бардыр.

Хер бир адам өз хукукларыны ве азатлыкларыны амала ашырян махалында диңе башгаларың хукукларыны ве азатлыкларыны долы ыкпар этмеклиги,

ахлагың адалатлы талапларыны канагатландырмагы, жемгыетчилик тертип дүзгүни ве демократик жемгыетде умуы абаданчылыгы үпжүн этмек максады билен канун тарапындан кесгитленен чөклндирилмелере сезевар эдилип билинер.

Шу хукуклары ве азатлыклары амала ашырмак Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына хем-де принциплерине хич хили ягдайда гапма-гаршы гелмели дэлдир.

30-нжы МАДДА

Шу Декларациядакы хич бир зат хайсыдыр бир дөвлете, адамларың топарына я-да айры-айры шахсыетлере шу Декларациядакы беян эдилен хукуклары ве азатлыклары ёк этмәге гөнүкдирилен хайсыдыр бир иш билен мешгул болмага я-да херекет этмәге берилен хукук хөкмүнде дүшүнилмели дэлдир.